

Occupational Motivation among Older Adults: A Case Study of Phitsanulok Municipality Service Area

Thoranin Senanimitr¹

¹ Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: singprajplean@hotmail.com

ABSTRACT

This research article aims to (1) explain the motivations for employment among the elderly in Phitsanulok Province, (2) analyze the factors affecting the motivation for employment among the elderly in Phitsanulok Province, and (3) propose strategies to enhance employment motivation for the elderly in Phitsanulok Province. This research employs a mixed-methods approach between quantitative methods and qualitative methods. The tools used for data collection include questionnaires and in-depth interviews. The statistical methods used for data analysis include descriptive statistics and inferential statistics. For qualitative data, content analysis was conducted. The study's findings indicate that 1) the overall motivation for employment among the elderly is at a high level, consisting of aspects related to the need for livelihood, the desire for growth, and the need for social relationships. 2) Factors affecting the motivation for employment among the elderly in Phitsanulok Province include (1) personal factors that differ in terms of individual status, such as gender, marital status, health condition, education level, the last job position held, and special skills; (2) economic status, including income, expenditure burden, debt burden, and owned assets; and (3) social status, including social grouping and the type of social groups to which they belong, resulting in differences in employment motivation among the elderly. 3) Strategies to enhance employment motivation for the elderly in Phitsanulok Province include (1) creating equity in access to employment policies for the elderly and (2) extending the retirement age for elderly workers in the system.

Keywords: Motivation, Occupation for Elders, Elderly

แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

ธรณินทร์ เสนานิมิตร^{1*}

¹ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิษณุโลก ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: singpraplean@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) อธิบายแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก (2) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก และ (3) เสนอแนวทางในการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา และสถิติอนุมาน สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านความต้องการในการดำรงชีพ ด้านความต้องการในการเจริญเติบโต และด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า (1) ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันในด้านสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส สุขภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงานครั้งสุดท้ายที่ได้ปฏิบัติ ความถนัดชำนาญพิเศษ (2) ด้านสถานภาพเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ ภาระค่าใช้จ่าย ภาระหนี้สิน ทรัพย์สินที่ครอบครอง และ (3) ด้านสถานภาพทางสังคม ได้แก่ การรวมกลุ่มทางสังคม และประเภทของกลุ่มทางสังคมที่เป็นสมาชิก ส่งผลให้แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุมีความแตกต่างกัน 3) แนวทางในการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า (1) การสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงนโยบายการจ้างงานผู้สูงอายุ และ (2) การขยายเวลาเกษียณอายุสำหรับผู้สูงอายุที่ทำงานในระบบ

คำสำคัญ: แรงจูงใจ, อาชีพสำหรับผู้สูงอายุ, ผู้สูงอายุ

© 2025 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

โครงสร้างประชากรโลกในปัจจุบัน พบว่า มีแนวโน้มเปลี่ยนไปในทิศทางที่มีผู้สูงอายุมากขึ้นเนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการแพทย์ ส่งผลให้ประชากรมีประชากรวัยสูงอายุจำนวนมาก นับเป็นการกระตุ้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (aging society) ให้เร็วยิ่งขึ้น โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ (2558) ได้รายงานสถานการณ์แนวโน้มของสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทยนับตั้งแต่ปี 2558 ชี้ชัดว่าประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ คือ มีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 20 ในปี 2564 และจะเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอดเมื่อมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 28 ในปี 2574 ซึ่งมีผลกระทบอย่างกว้างขวางในระดับมหภาคและระดับจุลภาค ทั้งนี้ประเด็นปัญหาที่พบมากในสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยที่ตามมา คือ ปัญหาด้านสุขภาพร่างกาย ปัญหาด้านจิตใจ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสังคม ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านการดูแล และปัญหาด้านเทคโนโลยี (ณัฐหทัย นิรัตติย์, 2561) ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้สะท้อนถึงคุณภาพชีวิตของประชากรผู้สูงอายุที่ต้องได้รับการพัฒนา เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ตระหนักถึงคุณค่าในตนเองและได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม อันพึงได้รับการส่งเสริมและการให้การสนับสนุนจากสังคม

ด้วยเหตุนี้ภาครัฐจึงได้มีการกำหนดมาตรการในการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ไว้ในกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2574) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) โดยประเด็นหนึ่งที่ภาครัฐให้ความสำคัญต่อการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาแก่ผู้สูงอายุ คือ การประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเนื่องจากประชากรที่เข้าสู่วัยสูงอายุจะมีรายได้ลดลงเพราะไม่ได้ทำงาน ขณะที่การมีอายุ

ยืนยาวสำหรับผู้สูงอายุจำเป็นต้องเผชิญหน้ากับความเสี่ยงต่อปัญหาทางด้านสุขภาพ ส่งผลให้ผู้สูงอายุขาดเงินออมที่เพียงพอต่อการเผชิญหน้ากับความเสี่ยงดังกล่าว รวมถึงภาระค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นภายหลังจากปัญหาในด้านดังกล่าวนี้ (สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561)

ทั้งนี้จังหวัดพิษณุโลกเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุสูงถึง 159,510 คน จากจำนวน ประชากรผู้สูงอายุ 11,030,278 คนทั่วประเทศ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562) ประกอบกับข้อมูลจากสำนักงานสถิติจังหวัดพิษณุโลก (2562) รายงานถึงภาวะการดำเนินงานของผู้สูงอายุพบว่าผู้สูงอายุยังต้องทำงานหารายได้เลี้ยงตนเองครอบครัว ถึงร้อยละ 53.3 จากจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด นอกจากนี้ข้อมูลจากเทศบาลนครพิษณุโลกพบว่านับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 มีประชากรที่เป็นวัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ลงทะเบียนอาศัยในเขตพื้นที่อำเภอเมืองมีจำนวนทั้งสิ้นทั้งสิ้น 68,648 คน จำนวน 15,714 คน คิดเป็นร้อยละ 20.26 ของประชากรทั้งหมด และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อไปในอนาคตเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นในจังหวัดพิษณุโลก (เทศบาลนครพิษณุโลก, 2560) ซึ่งสะท้อนสถานการณ์ว่าเทศบาลนครพิษณุโลกได้ก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างเต็มรูปแบบ ขณะที่จำนวนประชากรวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ด้วยปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้งานวิจัยนี้ จึงศึกษาการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก เนื่องจากเทศบาลได้ให้ความสำคัญต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ในการดูแลผู้สูงอายุประกอบกับเป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุที่ได้รับการส่งเสริมอาชีพจำนวนมาก โดยมีมุ่งประเด็นไปที่แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก และเสนอแนวทางในการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่ออธิบายแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อเสนอแนวทางในการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (mixed method) ระหว่าง วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative method) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative method) ในรูปแบบของการอธิบายเป็นลำดับ (the explanatory sequential design) เริ่มต้นในระยะแรกด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ภายหลังจากที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเรียบร้อยแล้ว จะนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ มาเป็นกำหนดแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในประเด็นแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก และปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ดำเนินการศึกษากลุ่มตัวอย่างกับประชากรวิจัยผู้สูงอายุที่อยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก จำนวน 15,714 คน (ข้อมูล ปี 2564) เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีประชากรผู้สูงอายุมากที่สุด โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, T., 1973) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องเก็บข้อมูลทั้งหมดจำนวน 393 คน ซึ่งกำหนดระดับความเชื่อมั่นไว้ที่ 95% และกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ 0.05 ซึ่งมีขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 393 คน เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณและเวลา การเก็บข้อมูลภาคสนามจึงใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) กับผู้สูงอายุที่ขึ้นทะเบียนและเข้ามาใช้บริการจากเทศบาลนครพิษณุโลก

สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) ด้วยวิธีการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (purposive sampling) จากการพิจารณาบทบาท ความเกี่ยวข้อง และเป็นผู้มีส่วนได้เสียต่อการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ คือ กลุ่มแรก ตัวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยพิจารณาจากอำนาจหน้าที่

หน่วยงานละ 1 คน รวมผู้ให้ข้อมูล 4 คน ประกอบด้วยตัวแทนจากกระทรวงแรงงาน จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 2 คน ตัวแทนหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลนครพิษณุโลก จำนวน 2 คน ซึ่งต้องเคยมีประสบการณ์ทำงานด้านส่งเสริมอาชีพ ผู้สูงอายุมากกว่า 5 ปีขึ้นไป กลุ่มที่สอง ตัวแทนจากผู้สูงอายุ จำนวน 2 คน ประกอบด้วย ตัวแทนผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานในระบบ 1 คน และตัวแทนผู้สูงอายุที่ประสงค์ทำงานและผ่านการส่งเสริมอาชีพจากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 1 คน ซึ่งในการวิจัยภาคสนาม (field research) ดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ซึ่งสร้างเครื่องมือจากการทบทวนวรรณกรรมและการวิจัยเชิงเอกสารด้านนโยบายและมาตรการในส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุและแรงงาน นอกจากนี้ผู้วิจัยทำการตรวจสอบเครื่องมือเพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านจิตวิทยาสังคม ด้านผู้สูงอายุ และด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือด้วยการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item objective congruence) ของแบบสอบถาม และทำการหาความเชื่อมั่น (reliability) ของเครื่องมือที่พัฒนาแล้วไปทดสอบกับผู้สูงอายุที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ใกล้เคียงจำนวน 30 ราย โดยได้ค่าความเชื่อมั่นที่ 0.773 ซึ่งเป็นที่ยอมรับทั่วไปในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นแนวข้อคำถามที่ผ่านการแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ โดยเครื่องมือการวิจัยทั้งสองรูปแบบผ่านการรับรองจริยธรรมในมนุษย์ เลขที่ PSRU-EC 2022/009 และผู้ให้ข้อมูลลงนามยินยอมก่อนเก็บข้อมูล

3. สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุซึ่งเป็นตัวแปรต้น ได้แก่ ด้านสถานภาพส่วนบุคคล ด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจ และด้านสถานภาพทางสังคม ส่งผลให้แรงจูงในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในด้านความต้องการดำรงชีพ ด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความต้องการความเจริญเติบโต

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยภาคสนาม (field research) เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณคณะผู้วิจัยกำหนดวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (accidental sampling) จากผู้สูงอายุที่ขึ้นทะเบียนและรับบริการจากเทศบาลนครพิษณุโลก โดยคัดเลือกจากการแจกแบบสอบถามเมื่อผู้สูงอายุมาดำเนินการจากหน่วยงานเทศบาลนครพิษณุโลก ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีสิทธิ์ในการปฏิเสธหากไม่สะดวกให้ข้อมูล และใช้ระยะเวลาสามเดือนในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับ ตัวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ตัวแทนจากภาคเอกชนและองค์การมหาชน และตัวแทนผู้สูงอายุ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

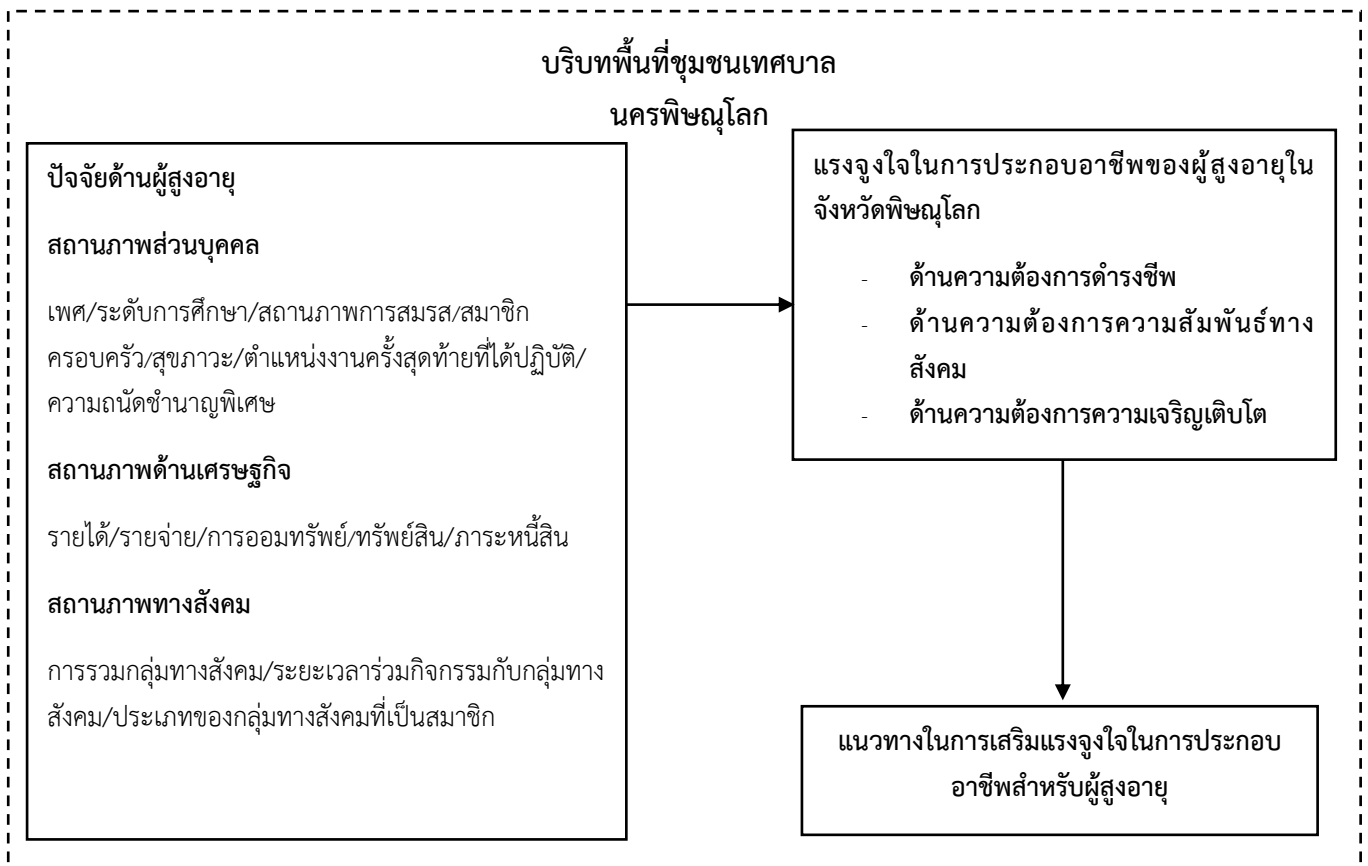
ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ (statistical Analysis) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (Statistical Package for the Social Sciences :SPSS) โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistic) เพื่อวิเคราะห์ตัวแปรที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และใช้สถิติอนุมาน (inferential statistics) ได้แก่ การทดสอบค่าที (T-test) และการทดสอบค่า F (F-test) เพื่อวิเคราะห์ตัวแปรต้นที่มีส่งผลให้ตัวแปรตามมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนำผลการวิจัยเชิงปริมาณมาสะท้อนข้อมูลเพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้คำตอบที่ได้จากการดำเนินการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกมาสรุปประเด็น และทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content Analysis) โดยดำเนินการจัดระเบียบข้อมูล นำเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ และสรุปผลการวิจัยประกอบกับการอธิบายร่วมกับแนวคิดทฤษฎี รวมทั้งเสนอแนะแนวทางการดำเนินการจากข้อค้นพบในรายงานการวิจัย โดยงานวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการเขียนในเชิงพรรณนา (descriptive analysis)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก นำมาสู่การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้ ตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระ คือปัจจัยด้านผู้สูงอายุซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคล เป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ ประกอบด้วย สถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส สมาชิกครอบครัว สุขภาวะของผู้สูงอายุ ตำแหน่งงานครั้งสุดท้ายที่ได้ปฏิบัติ และความถนัดชำนาญพิเศษ สถานภาพทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ รายจ่าย การออมทรัพย์ ทรัพย์สิน และสถานภาพทางสังคม ประกอบด้วย การรวมกลุ่มทางสังคม ประเภทของกลุ่มทางสังคมที่เป็นสมาชิก และระยะเวลาเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มทางสังคม

ในส่วนของแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุนั้นเป็นตัวแปรที่ไขนการศึกษาหรือตัวแปรตาม โดยจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีแรงจูงใจในกลุ่มของความต้อการ ผู้วิจัยนำทฤษฎีแรงจูงใจ E.R.G ของแอลเดอร์เฟอร์ (Alderfer) มาจำแนกตัวแปรตามที่ต้องการศึกษา โดยจำแนกแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุออกเป็นความต้องการสามด้าน คือ ด้านความต้องการดำรงชีพ ด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความต้องการความเจริญเติบโต ทั้งนี้แรงจูงใจทั้งสามด้านนี้สามารถเกิดขึ้นพร้อมกัน และสามารถเน้นหนักไปด้านใดด้านหนึ่งได้ เพื่อแสดงระดับแรงจูงใจในความต้อการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในแต่ละด้าน และนำมาสู่การเสนอแนวทางในการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในบริบทพื้นที่พิษณุโลก ดังภาพ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. แรงจูงในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก

จากข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามจากจำนวน 393 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมี จำนวน 251 ราย คิดเป็นร้อยละ 63.9 เป็นเพศชายจำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 36.1 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 35.1 รายได้ต่อเดือนของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่น้อยกว่า 5,000 บาท มีจำนวน 164 คน คิดเป็น ร้อยละ 41.7 ไม่มีรายได้มีจำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 34.6 ในขณะที่ภาระค่าใช้จ่ายต่อเดือนอยู่ในระดับที่น้อยกว่า 5,000 บาท มีจำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 50.4 สำหรับภาระหนี้สินผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีภาระหนี้สิน มีจำนวน 282 คิดเป็นร้อยละ 71.8 สำหรับการรวมกลุ่มทางสังคมนั้น พบว่า ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุไม่มีการเข้าร่วมกลุ่มใด มีจำนวน 364 คน คิดเป็นร้อยละ 92.6

สำหรับแรงจูงใจของผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพแบ่งออกเป็นทั้งหมดสามด้าน ตามทฤษฎีความต้องการของมนุษย์แบบ ERG ของ Alderfer โดยมีเกณฑ์การแปรผลค่าเฉลี่ยจากการคำนวณสูตรหารระดับชั้น จากคะแนนสูงสุดลบ ด้วยคะแนนต่ำสุด และหารด้วยจำนวนช่วงชั้น คือ ด้านความต้องการในการดำรงชีพ พบว่า ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการ ประกอบอาชีพอยู่ในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.72 ($\bar{X} = 3.72$, S.D.= 0.84) โดยจำแนกออกเป็นประเด็น ดังนี้ ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเนื่องจากต้องการรายได้ในการเลี้ยงดูแลสมาชิกในครอบครัวในระดับโดยอยู่ใน ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.09 ($\bar{X} = 4.09$, S.D. 0.84) ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเนื่องจากต้องการ ยกระดับความเป็นอยู่ในดีขึ้น อยู่ในระดับโดยอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.06 ($\bar{X} = 4.06$, S.D. 0.675) ผู้สูงอายุมี แรงจูงใจในการประกอบอาชีพเนื่องจากต้องการสะสมทรัพย์สินเพื่อใช้ในยามจำเป็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.05 ($\bar{X} = 4.05$, S.D. 0.756) ตามลำดับ

ทางด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.29 ($\bar{X} = 3.29$, S.D.= 0.92) จำแนกออกเป็นประเด็นดังนี้ ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ เนื่องจากต้องการใช้เวลาเป็นประโยชน์แก่ครอบครัวอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.91 ($\bar{X} = 3.91$, S.D. 0.81) ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเนื่องจากต้องการเป็นที่ยอมรับในหมู่เพื่อน ญาติ และครอบครัวอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.86 ($\bar{X} = 3.86$, S.D. 0.79) ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเนื่องจากต้องการกลุ่มผู้สูงอายุใน การช่วยเหลือชีวิตประจำวันอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.15 ($\bar{X} = 3.15$, S.D. 0.91) ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจใน การประกอบอาชีพเนื่องจากต้องการใช้เวลาของท่านร่วมกับเพื่อนในการทำงานอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.83 ($\bar{X} = 2.83$, S.D. 1.02) และผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเนื่องจากการชักชวนจากกลุ่มเพื่อนอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.72 ($\bar{X} = 2.72$, S.D.=1.06) ตามลำดับ

และในด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.96 ($\bar{X} = 3.96$, S.D.= 0.85) จำแนกออกเป็นประเด็นดังนี้ ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ เนื่องจากต้องการตอบสนองคุณค่าของตัวเองอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.02 ($\bar{X} = 4.02$, S.D. 0.82) ผู้สูงอายุมี แรงจูงใจในการประกอบอาชีพเนื่องจากต้องการความท้าทายในการดำเนินชีวิตของตนเองในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.00 ($\bar{X} = 4.00$, S.D. 0.85) ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเนื่องจากต้องการพัฒนาทักษะที่มีอยู่ในตัวเองอยู่ใน ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.97 ($\bar{X} = 3.97$, S.D. 0.66) ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพเนื่องจากต้องการพัฒนา ความรู้เดิมที่เคยประกอบอาชีพอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.92 ($\bar{X} = 3.92$, S.D. 0.74) และต้องการต่อยอด ความสำเร็จจากสายอาชีพเดิมของท่านอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.90 ($\bar{X} = 3.90$, S.D. 0.72) ตามลำดับ (ตาราง 1)

ตารางที่ 1 ภาพแรงงูในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก

แรงงูในการประกอบอาชีพ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับแรงงูใจ
ด้านความต้องการในการดำรงชีพ	3.72	0.84	มีแรงงูใจในระดับมาก
ด้านความต้องการในการเจริญเติบโต	3.96	0.92	มีแรงงูใจในระดับมาก
ด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม	3.29	0.85	มีแรงงูใจในระดับมาก

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงงูใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก

ผลการศึกษาในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงงูใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีสมมติฐานการวิจัย คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุซึ่งเป็นตัวแปรต้นได้แก่ ด้านสถานภาพส่วนบุคคล ด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจ และด้านสถานภาพทางสังคม ส่งผลให้แรงงูใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในด้านความต้องการดำรงชีพ ด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความต้องการเจริญเติบโต ซึ่งเป็นตัวแปรตามที่ทำการศึกษาที่มีความแตกต่างกัน โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางใช้สถิติอนุมาน (inferential statistics) ได้แก่ การทดสอบค่าที (T-test) และการทดสอบค่า F (F-test) เพื่อวิเคราะห์ตัวแปรต้นที่มีส่งผลให้ตัวแปรตามมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ปัจจัยสถานภาพส่วนบุคคล

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส สภาวะสุขภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงานครั้งสุดท้ายที่ได้ปฏิบัติ ความถนัดชำนาญพิเศษ ส่งผลให้แรงงูใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในด้านความต้องการดำรงชีพ ด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความต้องการเจริญเติบโต มีความแตกต่างกัน ดังนี้

2.1.1 เพศที่ต่างกันระหว่างเพศชายกับเพศหญิง ส่งผลให้แรงงูใจในด้านความต้องการเจริญเติบโตมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($t = 2.32$, $sig = 0.02$)

2.1.2 สถานภาพสมรสที่ต่างกันส่งผลให้แรงงูใจในการประกอบอาชีพทั้งสามด้านมีความแตกต่างกัน โดยด้านความต้องการในการดำรงชีพผู้สูงอายุที่มีสถานภาพการสมรสต่างกันมีแรงงูใจในการประกอบอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F = 8.47$, $sig = 0.00$) ในขณะที่ด้านต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมส่วนผู้สูงอายุที่มีสถานภาพการสมรสต่างกันมีแรงงูใจในการประกอบอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F = 5.03$, $sig = 0.001$) และด้านความต้องการในการเจริญเติบโตผู้สูงอายุที่มีสถานภาพการสมรสต่างกันมีแรงงูใจในการประกอบอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F = 2.65$, $sig = 0.03$)

2.1.3 สภาวะสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพที่ต่างกัน ส่งผลให้มีแรงงูใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการดำรงชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F = 8.90$, $sig = 0.001$) ส่วนด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพที่ต่างกันมีแรงงูใจในการประกอบอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F = 19.82$, $sig = 0.002$) และด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพที่ต่างกันมีแรงงูใจในการประกอบอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F = 59.68$, $sig = 0.001$)

2.1.4 ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่ต่างกัน ส่งผลให้แรงงูใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการดำรงชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F = 8.190$, $sig = 0.023$) ส่วนด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกันมีแรงงูใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F = 2.90$, $sig = 0.004$) และด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกันมีแรงงูใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F = 10.06$, $sig = 0.004$)

2.1.5 ตำแหน่งงานครั้งสุดท้ายที่ได้ปฏิบัติของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่ต่างกัน ส่งผลให้มีแรงงูใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการดำรงชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F = 8.190$, $sig = 0.023$) ส่วนด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกันมีแรงงูใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=2.90$, $\text{sig}=0.004$) และด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกันมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=10.06$, $\text{sig}=0.004$)

2.1.6 ความถนัดชำนาญพิเศษที่ต่างกันของกลุ่มผู้สูงอายุ ส่งผลให้แรงจูงใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการในการดำรงชีพ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=4.79$, $sig=0.023$) ส่วนด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมผู้สูงอายุที่มีความถนัดชำนาญพิเศษต่างกัน มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=4.23$, $sig=0.142$) ในขณะที่ด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุความถนัดชำนาญพิเศษต่างกัน กลับมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=6.90$, $sig=0.003$) สะท้อนให้เห็นว่าแรงจูงในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเพียงด้านความต้องการดำรงชีพและความต้องการเจริญเติบโตเท่านั้น ที่ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านความถนัดชำนาญพิเศษต่างกัน

2.2 ปัจจัยสถานภาพทางเศรษฐกิจ

ในขณะที่สถานภาพทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ปัจจุบันต่อเดือน ภาระค่าใช้จ่ายปัจจุบันต่อเดือน ภาระหนี้สินปัจจุบันที่ต้องชำระต่อเดือน ทรัพย์สินที่ครอบครอง เป็นปัจจัยที่ทำให้แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุทั้งสามด้านดังกล่าวมีความแตกต่างกัน ดังนี้

2.2.1 รายได้ปัจจุบันต่อเดือนที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ ส่งผลให้มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการดำรงชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=10.00$, $\text{sig}=0.004$) ส่วนด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมผู้สูงอายุที่มีรายได้ปัจจุบันต่อเดือนที่ต่างกันมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=3.97$, $\text{sig}=0.002$) และด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุที่มีรายได้ปัจจุบันต่อเดือนที่ต่างกันมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=20.49$, $\text{sig}=0.045$) สะท้อนให้เห็นว่าแรงจูงในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในแต่ละด้านขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านรายได้ปัจจุบันต่อเดือนที่แตกต่างกัน

2.2.2 ภาระค่าใช้จ่ายปัจจุบันต่อเดือนที่แตกต่างกันของกลุ่มผู้สูงอายุ ส่งผลให้มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการดำรงชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=3.07$, $sig=0.006$) ส่วนด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมผู้สูงอายุที่มีภาระค่าใช้จ่ายปัจจุบันต่อเดือนที่ต่างกันมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=2.20$, $sig=0.042$) ในขณะที่ด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุที่มีภาระค่าใช้จ่ายปัจจุบันต่อเดือนที่ต่างกัน กลับมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=7.86$, $sig=0.057$) สะท้อนให้เห็นว่าแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเพียงด้านความต้องการดำรงชีพและความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมเท่านั้น ที่ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านภาระค่าใช้จ่ายปัจจุบันต่อเดือนที่แตกต่างกัน

2.2.3 ภาระหนี้สินปัจจุบันที่ต้องชำระต่อเดือนที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ ส่งผลให้มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการดำรงชีพที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=15.13$, $\text{sig}=0.063$) ส่วนด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินปัจจุบันที่ต้องชำระต่อเดือนที่ต่างกัน กลับมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=2.95$, $\text{sig}=0.012$) ในขณะที่ด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินปัจจุบันที่ต้องชำระต่อเดือนที่ต่างกันมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=25.28$, $\text{sig}=0.078$)

2.2.4 ทรรศนะที่ครอบคลุมของกลุ่มผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน ส่งผลให้มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการดำรงชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=4.23$, $sig=0.003$) ส่วนด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมผู้สูงอายุที่มีทรรศนะที่ครอบคลุมต่างกัน กลับมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=1.79$, $sig=0.563$) ในขณะที่ด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุที่มีทรรศนะที่ครอบคลุมต่างก็มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=2.37$, $sig=0.009$)

2.3 ปัจจัยสถานภาพทางสังคม

ทางด้านสถานภาพทางสังคม ได้แก่ การรวมกลุ่มทางสังคม ประเภทของกลุ่มทางสังคมที่เป็นสมาชิก เป็นปัจจัยที่ทำให้แรงจูงใจของผู้สูงอายุทั้งแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุทั้งสามด้านดังกล่าวมีความแตกต่างกัน ดังนี้

2.3.1 การรวมกลุ่มทางสังคมระหว่างเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ ส่งผลให้มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการดำรงชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($t=13.85$, $sig=0.025$) ส่วนด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้สูงอายุที่มีการรวมกลุ่มทางสังคมต่างกัน กลับมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($t=3.70$, $sig=0.55$) เช่นเดียวกันกับด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุที่มีการรวมกลุ่มทางสังคมต่างกันมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($t=15.73$, $sig=0.086$)

2.3.2 ประเภทของกลุ่มทางสังคมที่เป็นสมาชิกของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความแตกต่างกัน ส่งผลให้มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการดำรงชีพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=13.58$, $sig=0.032$) ในขณะที่ด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม ประเภทของกลุ่มทางสังคมผู้สูงอายุเป็นสมาชิกแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=5.10$, $sig=0.078$) เช่นเดียวกันกับด้านความต้องการในการเจริญเติบโต ประเภทของกลุ่มทางสังคมผู้สูงอายุเป็นสมาชิกแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($F=22.23$, $sig=0.058$)

3. แนวทางในการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก

ในการศึกษาวิจัยประเด็นแนวทางการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก เป็นการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ตัวแทนภาครัฐและตัวแทนผู้สูงอายุ โดยเสนอแนวทางในการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเป็นสองแนวทาง แนวทางแรกคือ การสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงการจ้างงานผู้สูงอายุ และแนวทางที่สอง คือ การขยายเวลาเกษียณการทำงานของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจ้างแรงงานในระบบ

“...เราต้องขยายโอกาสให้ผู้สูงอายุสามารถเข้ามาสมัครงาน มาทำงานกับเราได้ อย่างเสมอภาคกัน ผู้สูงอายุทุกคนควรได้รับโอกาสการจ้างงานในลักษณะต่างๆ ที่ส่งเสริมต่อการประกอบอาชีพของตัวผู้สูงอายุไม่ว่าจะเป็นงานอะไร.”

(ตัวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐจากกระทรวงแรงงาน,
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 ก.พ. 2565)

และ

“...ป้าอยากให้นายงานภาครัฐเนี่ยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้ามาทำงานมากขึ้น...”

(ป้าพิน (นามสมมติ), ตัวแทนผู้สูงอายุที่ทำงานในระบบ,
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ม.ค. 2565)

ข้อค้นพบในการศึกษาวิจัยแสดงให้เห็นว่าแนวทางในการเสริมแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุประกอบอาชีพนั้น ควรมีการบูรณาการการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุทุกผ่านส่วนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้ข้อเสนอแนวทางการสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงการจ้างงานผู้สูงอายุ เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และแนวทางในการขยายเวลาเกษียณสำหรับผู้ที่ทำงานในระบบควรกำหนดกฎหมาย ระเบียบการ ข้อบังคับ และกติกาที่เอื้อต่อผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการทำงานสามารถทำงานได้ต่อไป

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้จำแนกประเด็นการอภิปรายผลดังนี้ ประเด็นที่หนึ่ง แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก ข้อค้นพบแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ สืบเนื่องจากการต้องการเจริญเติบโต (growth needs) โดยถือเป็นด้านที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก ขณะที่แรงจูงใจด้านความต้องการดำรงชีพ (existence needs) ยังคงเป็นแรงผลักดันที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุการประกอบอาชีพที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญเป็นลำดับถัดมา สำหรับด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม (relatedness needs) ถือเป็นแรงจูงใจอีกด้านหนึ่งที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญเป็นลำดับสุดท้าย ตามลำดับของค่าเฉลี่ยที่แสดงในผลการศึกษาวิจัย

โดยข้อค้นพบในการศึกษาวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยของ ปวีณา แจ่มประจักษ์ (2564) ที่ได้อธิบายถึงความต้องการในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุตอนต้นอายุ 60-69 ปี โดยจำแนกเหตุผลความต้องการของผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพได้ ได้แก่ เหตุผลส่วนบุคคล เหตุผลด้านเศรษฐกิจ และเหตุผลด้านสังคม และยังสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยของ สุขุม อรุณจิต (2563) ที่ระบุถึงหนึ่งในเหตุผลความต้องการในการทำงานของผู้สูงอายุ คือ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นความต้องการหารายได้เลี้ยง ครอบครัวยุหรือตนเองของผู้สูงอายุ แต่ต่างจากข้อค้นพบในงานวิจัยของ Fasbender et al. (2014) ที่อธิบายว่า ผู้สูงอายุหรือผู้ที่อยู่ในวัยเกษียณต้องการทำงาน เนื่องจากต้องการการยอมรับจากสังคมไปพร้อมกับต้องการเติบโตในสายอาชีพ โดย Alderfer (Porter, Bigley and Steers, 2003) ได้อธิบายถึงแรงจูงใจของบุคคลไว้ในทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ E.R.G หรือแรงจูงใจทั้งสามด้านนี้ โดยปกติจะเกิดขึ้นไปตามลำดับ คือ ด้านความต้องการในการดำรงชีพ ด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความต้องการเจริญเติบโตก้าวหน้า แต่ในขณะเดียวกันความต้องการทั้งสามด้านนี้หากด้านใดด้านหนึ่งยังไม่ได้รับการตอบสนองมากพอ อาจทำให้บุคคลย้อนกลับไปให้ความสำคัญต่อการตอบสนองความต้องการในด้านที่ต่ำกว่าแทน ซึ่งในกรณีข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ ได้ให้ความสำคัญกับด้านความต้องการเจริญเติบโตเป็นลำดับแรก สะท้อนให้เห็นได้ว่าผู้สูงอายุยังคงต้องการให้ได้รับการตอบสนองต่อการตระหนักถึงคุณค่าในตนเองและการประสบความสำเร็จในชีวิต สืบเนื่องมาจากความแตกต่างทางศักยภาพของผู้สูงอายุ เช่น ความรู้ความชำนาญ สุขภาพ เป็นต้น และต้องใช้ระยะเวลาในการตอบสนองความต้องการในด้านดังกล่าว ในขณะที่ความจำเป็นในด้านความต้องการดำรงชีพซึ่งถืออยู่ในลำดับขั้นต่ำที่สุดตามทฤษฎีเป็นด้านที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญในลำดับถัดมา สะท้อนให้เห็นว่าคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุยังคงไม่ได้รับการตอบสนอง เช่น รายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพของตนเองและครอบครัว เป็นต้น ดังนั้นการใช้ศักยภาพของตนเองนอกจากเป็นการสร้างคุณค่าของตนเองแล้ว ยังเป็นสิ่งที่สามารถแสวงหารายได้เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและความมั่นคงของตนเองและครอบครัว ในขณะที่การความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญเป็นลำดับสุดท้ายเนื่องจากผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองความต้องการในด้านนี้บางส่วนแล้ว เช่น การรวมกลุ่มกิจกรรมผู้สูงอายุ เป็นต้น จึงทำให้ด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมส่งผลต่อแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุน้อยที่สุด

ประเด็นที่สองปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก ข้อค้นพบในการวิจัยประเด็นนี้มาจากการทดสอบสมมติฐานที่กำหนดไว้ คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคม ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน โดยข้อค้นพบสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุประกอบด้วยด้านสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส สภาวะสุขภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงานครั้งสุดท้ายที่ได้ปฏิบัติ ความถนัดชำนาญพิเศษ ด้านสถานภาพเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ ภาระค่าใช้จ่าย ภาระหนี้สิน ทรัพย์สินที่ครอบครอง และด้านสถานภาพทางสังคม ได้แก่ การรวมกลุ่มทางสังคม และประเภทของกลุ่มทางสังคมที่เป็นสมาชิก ส่งผลให้แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ ในความต้องการเจริญเติบโต ด้านความต้องการดำรงชีพ และด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานหลักและยอมรับสมมติฐานรอง

ข้อค้นพบในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิลาสินี ยนต์วิทย์ (2561) ที่ระบุถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุมีความแตกต่างกัน ได้แก่ ระดับการศึกษา ประเภทอาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่อยู่อาศัย ปัจจุบัน ภาระหนี้สิน และการมีรายได้เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย แต่ข้อค้นพบงานวิจัยแตกต่างกันในประเด็นสถานภาพส่วนบุคคล

คือ เพศ สถานภาพส่วนบุคคล สภาวะสุขภาพ และสถานภาพทางสังคม คือ การรวมกลุ่มทางสังคม ที่งานวิจัยดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าไม่ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรวรรณ แก้วใส (2563) ที่ระบุว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจนั้นส่งผลต่อความต้องการในการทำงานหลังการเกษียณ ซึ่งประกอบด้วย รายจ่าย รายได้ ภาระหนี้สิน และภาระที่ต้องรับผิดชอบ และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลิขิตา เฉลิมพลโยธิน และคณะ (2561) ที่อธิบายว่าความถนัดชำนาญและการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในชุมชนนั้น มีอิทธิพลต่อความสนใจและการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ ดังนั้นแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุนั้น จึงขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ซึ่งถือเป็นศักยภาพส่วนบุคคลในกรณีการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยสถานภาพส่วนบุคคล สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสถานภาพทางสังคม

โดยในทฤษฎี E.R.G. ของ Alderfer (อ้างใน สมยศ นาวิการ, 2540) ได้อธิบายให้เห็นถึงความต้องการของมนุษย์ที่มีความแตกต่างกัน และในบางครั้งอาจไม่เป็นไปตามลำดับขั้นของความต้องการที่ไล่ลำดับขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการดำรงชีพ ความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม และความต้องการเจริญเติบโต สืบเนื่องจากการตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลมีความแตกต่างกัน ในกรณีที่แรงผลักดันส่วนบุคคลในการตอบสนองต่อความต้องการดำรงชีพ เป็นผลมาจากปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน เช่น เพศ สุขภาพ ครอบครัว การศึกษา รายได้ ภาระหนี้สิน เป็นต้น ซึ่งมีอิทธิพลให้บุคคลแสวงหาปัจจัยในการดำรงชีพและความมั่นคงในชีวิตให้ได้รับการตอบสนอง เช่นเดียวกันกับกรณีด้านความต้องการเจริญเติบโตเป็นระดับความต้องการที่สูงสุดและต้องอาศัยศักยภาพส่วนบุคคล ในการผลักดันให้ได้รับการตอบสนอง ความต้องการในด้านดังกล่าว เช่น ความถนัดชำนาญพิเศษ ตำแหน่งงานหรืออาชีพที่ได้ปฏิบัติ เป็นต้น เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่า ความก้าวหน้า และการประสบความสำเร็จในเป้าหมายส่วนบุคคล ในขณะที่ความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึง ความต้องการความผูกพันและการยอมรับทางสังคมของบุคคล เป็นผลมาจากมาจากปัจจัยทางสังคมของบุคคล เช่น การรวมกลุ่มทางสังคม ประเภทของกลุ่มทางสังคมที่ตนเองได้มีบทบาท เป็นต้น (Porter, Bigley and Steers, 2003) ซึ่งขึ้นอยู่กับทุนทางสังคมของแต่ละบุคคล ด้วยเหตุนี้แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุที่สะท้อนถึงความต้องการที่แตกต่างกันทั้งสามด้านนี้ จึงมาจากความแตกต่างกันของปัจจัยส่วนบุคคลที่จะผลักดันให้ความต้องการได้รับการตอบสนอง เช่น บุคคลที่มีรายได้ไม่เพียงพอย่อมมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ เนื่องจากต้องการดำรงชีพ เป็นต้น หากบุคคลได้รับการตอบสนองความต้องการแล้วย่อมไม่เกิดแรงขับหรือแรงผลักดันในการมุ่งตอบสนองความต้องการในด้านที่บรรลุผล

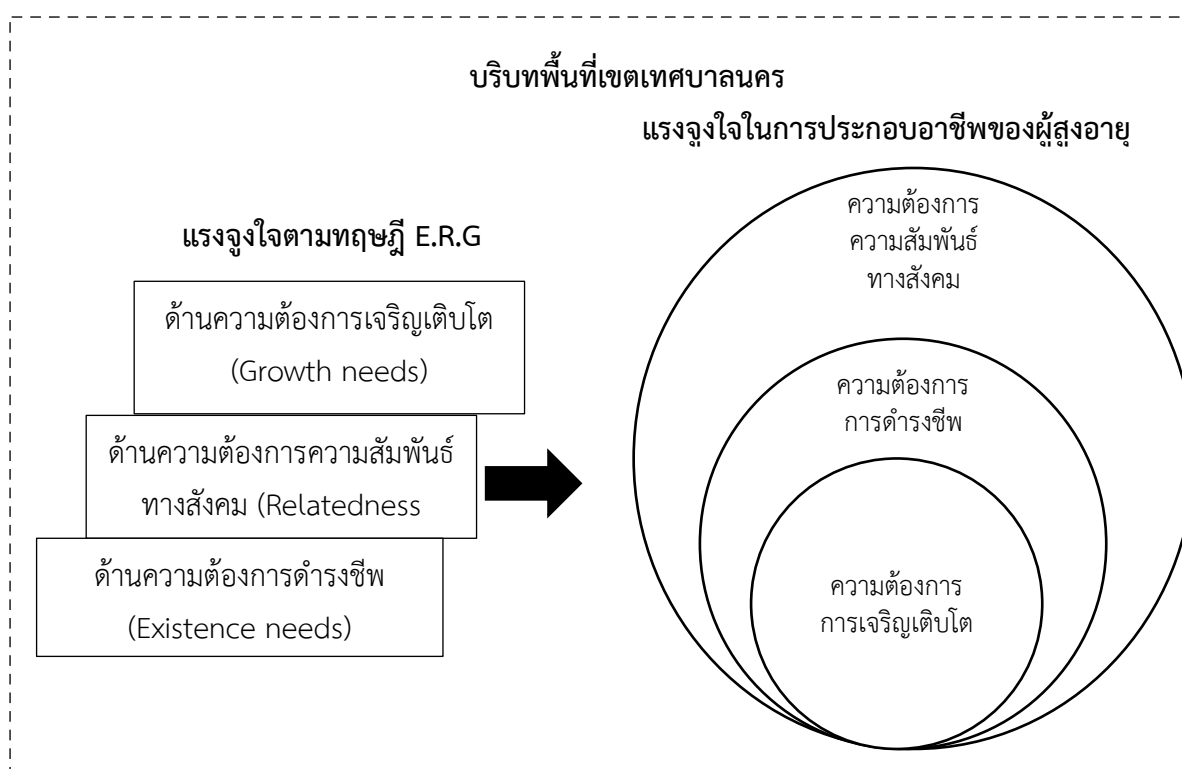
และประเด็นสุดท้ายแนวทางในการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งประกอบด้วยสองแนวทาง คือ แนวทางแรกการสร้างความสะดวกในการเข้าถึงการจ้างงานผู้สูงอายุ ข้อค้นพบในการศึกษาวิจัยแสดงให้เห็นว่าแนวทางในการเสริมแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุประกอบอาชีพนั้น ควรมีการบูรณาการการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุทุกผ่านส่วนอย่างมีส่วนร่วม และแนวทางที่การขยายเวลาเกษียณการทำงานของผู้สูงอายุ โดยกำหนดกฎหมาย ระเบียบการ ข้อบังคับ และกติกาที่เอื้อต่อผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการทำงานสามารถทำงานได้ต่อไป

ซึ่งสอดคล้องกับมาตรการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุของไทย กระทรวงแรงงานถือเป็นหน่วยงานหลักที่ผลักดันการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุ โดยมีนโยบายในการขับเคลื่อนการส่งเสริมและขยายโอกาสด้านอาชีพและทำงานของผู้สูงอายุ โดยเป็นนโยบายเน้นหนักในช่วงปีพ.ศ. 2561-2562 จึงเกิดโครงการที่สอดคล้องกับข้อเสนอแนวทางทั้งสองนี้ คือ 1) การรวบรวมข้อมูลผู้เกษียณอายุราชการจากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 30 แห่ง ซึ่งเกษียณในระดับเทียบเท่าตำแหน่งอำนวยการต้นขึ้นไป โดยจำแนกตามทักษะและประสบการณ์ ตั้งแต่ปี 2556-2559 ภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ 2) โครงการขยายโอกาสการมีงานทำให้ผู้สูงอายุ โดยสำรวจและจัดทำทะเบียนของผู้สูงอายุที่ต้องการประกอบอาชีพ และนายจ้างหรือสถานประกอบการที่ต้องการจ้างผู้สูงอายุเข้าทำงาน พร้อมทั้งส่งเสริมการประกอบอาชีพให้กับผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังเน้นความสำคัญในการสร้างคุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุ โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและสนับสนุนการสร้างคลังปัญญาในท้องถิ่น ให้ผู้สูงอายุมีงานทำมีรายได้ 3) โครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพที่เหมาะสม โดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (life-long learning) กิจกรรมฝึกอาชีพและทักษะที่เหมาะสมในการทำงานแก่ผู้สูงอายุ (กองบริหารข้อมูลตลาดแรงงาน, 2561)

และข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับ งานวิจัย ปวีณา แจ่มประจักษ์ (2564) ที่ระบุว่าภาครัฐควรมีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองแรงงานสูงอายุและส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุ โดยกำหนดลักษณะงานที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าทำงานอย่างมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในองค์กร

องค์ความรู้ใหม่

จากการสังเคราะห์ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลกนั้น ไม่ได้เรียงตามลำดับขั้นความต้องการขั้นพื้นฐานตามทฤษฎีความต้องการ E.R.G ของ Alderfer (อ้างใน สมยศ นาวิการ, 2540) ที่อธิบายว่า เมื่อความต้องการขั้นต้นได้รับการตอบสนองบุคคลจะเคลื่อนสู่ความต้องการในขั้นสูงต่อไป จากความต้องการดำรงชีพ ความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม และความต้องการเจริญเติบโต แต่ข้อค้นพบจากการวิจัยสะท้อนว่าผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพด้านความต้องการเจริญเติบโต ด้านความต้องการในการดำรงชีพ และด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการสร้างคุณค่าและการประสบความสำเร็จในชีวิตของตนเองเป็นลำดับแรก เนื่องจากยังไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการในด้านดังกล่าวโดยปัจจัยที่มีอิทธิพลที่ทำให้แรงจูงใจในการประกอบอาชีพทั้งสามด้านมีความแตกต่างกันนั้น มาจากความแตกต่างทางด้านปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ จึงทำให้แนวทางในการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลกมุ่งไปที่การตอบสนองความต้องการเจริญเติบโต

ภาพที่ 2 ลำดับขั้นแรงจูงในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก

สรุปผลการวิจัย

จากการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ 393 ราย ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก พบว่าระดับแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุภาพรวมในแต่ละด้าน ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ เนื่องจากความต้องการในการเจริญเติบโต ซึ่งอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.96 รองลงมาคือแรงจูงใจสืบเนื่องจากความต้องการในการดำรงชีพ ซึ่งอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.72 และมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ เนื่องจากความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.29 ตามลำดับ ซึ่งไม่ได้เรียงตามความต้องการขั้นพื้นฐานไปสู่

ความต้องการลำดับที่สูงขึ้น โดยข้อค้นพบในการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้ พบว่า จากการพิจารณาผลการศึกษาที่แสดงค่าเฉลี่ยในแต่ละด้าน สะท้อนให้เห็นว่าแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของเกิดจากความตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง และมีทัศนคติต่อการดำรงชีพในลักษณะที่พึงพิงตนเอง โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความต้องการในการเจริญเติบโต ซึ่งเป็นความต้องการความก้าวหน้าและการยอมรับนับถือทั้งจากตนเองและจากผู้อื่น และผลการศึกษาด้านความต้องการในการดำรงชีพที่มีค่าเฉลี่ยสูงในแต่ละรายการ

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ คือ สถานภาพส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส สภาวะสุขภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงานครั้งสุดท้ายที่ได้ปฏิบัติ ความถนัดชำนาญพิเศษ ส่งผลให้แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุในด้านความต้องการดำรงชีพ ด้านความต้องการความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความต้องการเจริญเติบโตมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เนื่องจากศักยภาพส่วนบุคคลของผู้สูงอายุที่มีความแตกต่างกันส่งผลให้ทัศนคติที่มีต่อการประกอบอาชีพและการประเมินตนเองแตกต่างกัน ในขณะที่สถานภาพทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ปัจจุบัน ต่อเดือน ภาระค่าใช้จ่ายปัจจุบันต่อเดือน ภาระหนี้สินปัจจุบันที่ต้องชำระต่อเดือน ทรัพย์สินที่ครอบครอง เป็นปัจจัยที่ทำให้แรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุทั้งสามด้านดังกล่าวมีความแตกต่างกัน โดยปัจจัยตัวแปรต้นที่สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพทางเศรษฐกิจที่มีความแตกต่างกันของผู้สูงอายุ ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความต้องการในการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน สำหรับสถานภาพทางสังคม ได้แก่ การรวมกลุ่มทางสังคม ประเภทของกลุ่มทางสังคมที่เป็นสมาชิกเป็นปัจจัยที่ทำให้แรงจูงใจของผู้สูงอายุทั้งแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุทั้งสามด้านดังกล่าวมีความแตกต่างกัน เนื่องจากกลุ่มทางสังคมมีผลต่อการสร้างเครือข่ายในการสนับสนุนการดำเนินวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ

ในการศึกษาวิจัยประเด็นแนวทางการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลก เป็นการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ตัวแทนภาครัฐและตัวแทนผู้สูงอายุ โดยเสนอแนวทางในการเสริมแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุเป็นสองแนวทาง คือ การสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงการจ้างงานผู้สูงอายุ และการขยายเวลาเกษียณการทำงานของผู้สูงอายุ ข้อค้นพบในการศึกษาวิจัยแสดงให้เห็นว่าแนวทางในการเสริมแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุประกอบอาชีพนั้น ควรมีการบูรณาการการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุทุกภาคส่วนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้ข้อเสนอแนวทางการสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงการจ้างงานผู้สูงอายุ เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และแนวทางในการขยายเวลาเกษียณสำหรับผู้ทำงานในระบบควรกำหนดกฎหมาย ระเบียบการ ข้อบังคับ และกติกาที่เอื้อต่อผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการทำงานสามารถทำงานได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐได้แก่ กระทรวงแรงงาน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงภาคเอกชน ควรกำหนดนโยบาย มาตรการ และโครงการที่บูรณาการความร่วมมือกันในการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุทั้งในระบบและนอกระบบ โดยอาชีพดังกล่าวควรสอดคล้องกับความต้องการและข้อจำกัดของผู้สูงอายุ จากการพิจารณาจากความรู้และความชำนาญของผู้สูงอายุ

1.2 ควรมีนโยบายและโครงการจัดตั้งศูนย์การส่งเสริมอาชีพแก่ผู้สูงอายุ เพื่อขยายโอกาสในการประกอบอาชีพ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทัศนคติในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ รวมถึงกระตุ้นแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง จากการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นการเสริมสร้างอาชีพที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในยุคดิจิทัล

2.2 ควรศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2558). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2558*. สืบค้นจาก <https://www.dop.go.th/th/know/2/67>.
- _____. (2562). *ข้อมูลสถิติจำนวนผู้สูงอายุประเทศไทย ปี 2562*. สืบค้นจาก <https://ltc-older.dop.go.th/th/know/1/120>.
- กองบริหารข้อมูลตลาดแรงงาน. (2561). *การส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุไทยและนานาชาติ*. สืบค้นจาก https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/lmia_th/7ab1c14b2082216c6c3ea5100c73408a.pdf.
- ณัฐหทัย นิรัตติชัย. (2561). ผู้สูงอายุไทยในศตวรรษที่ 21. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 1(1), 107-116.
- เทศบาลนครพิษณุโลก. (2560). *ยุทธศาสตร์ 10 ปี สังคมสูงวัยเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก*. สืบค้นจาก https://1drv.ms/b/c/3559376c1ac7d8cf/Ec_YxxpsN1kkgDUPBAAAAAByuZHUQXLABteRG_1hSjOpQ?e=6d8ZWz.
- ปวีณา แจ่มประจักษ์. (2564). การจ้างงานผู้สูงอายุในสังคมไทย: องค์ความรู้จากการสังเคราะห์งานวิจัยจากฐานข้อมูลปริณญาณพนธ์. *วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 8(10), 100-112.
- ลิขิตา เฉลิมพลโยธิน, นิศาชล รัตนมณี และ ประสพชัย พสุนนท์. (2561). ปัจจัยด้านการประกอบอาชีพที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตำบลแหลมใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม : งานวิจัยแบบผสมผสานวิธีการ. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 11(2), 3280-3294.
- วิลาสินี ยนต์วิทย์. (2561). แรงจูงใจที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยและพัฒนาวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 13(2), 104-116.
- วีรวรรณ แก้วใส. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการทำงานต่อในระบบราชการของข้าราชการที่ใกล้เกษียณอายุราชการ. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- สมยศ นาวิการ. (2540). *การบริหารและพฤติกรรมองค์กรการ*. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ.
- สำนักงานสถิติจังหวัดพิษณุโลก. (2562). *สรุปสถานการณ์ผู้สูงอายุ พ.ศ. 2562*. สืบค้นจาก <https://phitsanulok.nso.go.th/images/attachment/elder-article.pdf>.
- สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). *สังคมผู้สูงอายุกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย*. สืบค้นจาก https://www.dop.go.th/download/knowledge/th1617171499-823_0.pdf.
- สุขมา อรุณจิต. (2563). *แรงงานผู้สูงอายุ: อนาคตช่วงวัยกับความไม่เป็นธรรมทาง*. สืบค้นจาก https://www.dop.go.th/download/knowledge/th1614859657-600_0.pdf.
- Fasbender, U., Deller, J., Wang, M., & Wiernik, B. M. (2014). Deciding whether to work after retirement: The role of the psychological experience of aging. *Journal of Vocational Behavior*, 84(3), 215-224.
- Porter, L. W., Bigley, G. A., & Steers, R. M. (2003). *Motivation and Work Behavior*. (7th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper. & Row.